

İkiz Açıklar Hipotezi: Teorik Çerçeve ve Hipoteze Yönelik Yaklaşımlar

Ahmet Atilla UĞUR
augur@gantep.edu.tr

Pelin KARATAY
pkaratay@gantep.edu.tr

Twin Deficit Hypothesis: Theoretical Framework and Approaches

Abstract

Twin deficit hypothesis is a phenomenon came up with there is a relation between budget deficit and current account deficit. Whether there is causality relation between these two means of evidence and, if there is a relation, searching course of causality is critically important. Actuality of twin deficit hypothesis and interaction between budget deficit and current account deficit is positive have been determinative at economic policies of open economies. There isn't a consensus at studies about twin deficit hypothesis. Coming upon is possible both Classical Approach which accepted actuality of theory and Ricardo's Equivalence Hypothesis which come up with there isn't a relation between budget deficit and current account deficit. Also Monetary Approach holds a place in studies about this caseuous.

Key Words : Budget Deficit, Current Account Deficit, Twin Deficit Hypothesis.

JEL Classification Codes : H62, F11, H30.

Özet

İkiz açıklar hipotezi, bütçe açıkları ile cari açıklar arasında bir ilişki olduğunu ileri sürmektedir. Bu iki kanıt arasındaki nedensellik ilişkisinin olup olmadığını, varsa nedenselliğin yönünü araştırmak büyük önem taşımaktadır. Dışa açık ekonomilerin ekonomi politikalarında ikiz açıklar hipotezinin varlığı ve bütçe açıkları ile cari açıklar arasındaki etkileşimin pozitif yönde olması belirleyici olmaktadır. İkiz açıklar hipotezi ile ilgili yapılan çalışmalarda, bir görüş birliği söz konusu değildir. Hem teorinin varlığını kabul eden Geleneksel Yaklaşımı destekleyen çalışmalara, hem de cari açık ve bütçe açığı arasında bir ilişki olmadığını ileri süren Ricardocu Eşdeğerlik Hipotezini destekleyen çalışmalara rastlamak mümkündür. Ayrıca Parasalcı Yaklaşım da bu konu ile ilgili çalışmalarda yer almaktadır.

Anahtar Sözcükler : Bütçe Açığı, Cari Açık, İkiz Açıklar Hipotezi.

1. İkiz Açıklar Hipotezi

Bir ülkede makroekonomik dengenin sağlanmasında güçlü bir role sahip olmakla beraber, iç ve dış dengeyi temsil eden en önemli iki gösterge bütçe açıkları ve cari açıklardır. İkiz açıklar hipotezi, bütçe açıkları ile cari açıklar arasında bir ilişki olduğunu ileri süren bir olgudur. Bu iki kanıt arasındaki nedensellik ilişkisinin olup-olmadığını, varsa nedenselliğin yönünü araştırmak büyük önem taşımaktadır. Dışa açık ekonomilerin ekonomi politikalarında ikiz açıklar hipotezinin varlığı ve bütçe açıkları ile cari açıklar arasındaki etkileşimin pozitif yönde olması belirleyici olmaktadır (Papadogonas ve Stouraras, 2006: 595).

Bütçe ve dış ticaret değişkenleri arasındaki etkileşimin yönünün bilinmesi etkileşim içinde rol alan diğer makroekonomik değişkenlerin tespiti, ikiz açığın giderilmesi için uygulanacak politikalar açısından kritik öneme sahiptir (Zengin, 2000: 38). Her iki açığın giderilmesi için, tek başına para veya tek başına maliye politikasını uygulamak yeterli olmamaktadır. Genel politika, hem para hem de maliye politikalarının kombinasyonu ile ortaya çıkmalıdır. Çünkü her iki açığı tetikleyen ve bu açıkları birbiriyale ilişkilendiren işsizlik, enflasyon, yüksek orandaki borçlanma, döviz kurlarının yüksekliği...vs gibi ekonomik sorunların çözülmesi, ekonomi politikalarının optimal kullanılması ile mümkün olmakta ve açıklarda düşüş sağlanabilmektedir (Klein, 2006: 675).

Devletin gelir ve giderlerinin gelecek bir dönem için tahmin edildiği, gelirlerin toplanmasına ve giderlerin gerçekleşmesine izin ve yetki veren bütçe sistemine göre, bütçenin denk olması gerekmektedir (Aksoy, 1993: 219). Klasik iktisatçılar ve maliyeciler tarafından benimsenen bu ilke, 1929'daki ekonomik buhrana kadar geçerliliğini korusa da, bu tarihten sonra müdahaleci devlet anlayışı benimsenmiş ve devletin ekonomide artan rolü kamu harcamalarının da artmasına yol açmıştır. Kamu gelirlerinin artan kamu harcamalarını karşılayamaması ile de bütçe açıkları ortaya çıkmıştır (Özen, 2002: 1).

İthal edilen mal ve hizmetlerin ihraç edilen mal ve hizmetlerden fazla çıkması sonucu ortaya çıkan cari işlemler bilançosu açığı konusunda da Klasik, Keynezyen ve Monetarist iktisat okulları tedavi edici farklı politikalar ortaya koymuşlardır. Dış açıkları önlemek için devalüasyon yapılması gerektiğini söyleyen Esneklikler Yaklaşımı, iktisat politikası aracı olarak döviz kurunun değer kazanmasını öngörmektedir. Keynezyen anlayış, dış açıkların gelir ve gider dengesizliği sonucu oluştuğunu ve söz konusu açıkların, uygulanacak maliye politikası ile giderilebileceğini savunmaktadır. Monetarist anlayışa göre ise, dış açıklara temelde aşırı para arzı neden olmakta ve bu yüzden kullanılacak politika aracı da para politikası olmak durumundadır (Utkulu, 2003: 46).

2. Konu İle İlgili Literatür Araştırması

Bütçe açıkları ve cari açıklar arasındaki ilişki konusundaki tartışmalar, 1970'li yıllarda ABD'de başlamıştır. Bütçe açıkları ve dış ticaret açıkları, özellikle 1980'lerde ABD Devlet Başkanı Reagan döneminde aynı anda açık vermeye başlamış ve bu açıkların ikiz olup-olmadığı sorusunu akıllara getirmiştir (Salvatore, 2006: 1). Çalışmaların başlangıç aşamasında bütçe açıkları ile dış ticaret açıkları arasındaki ilişkiyi analiz ederken, 1990'lardan sonra yapılan çalışmalar derinlik kazanmış ve yapılan analizlere sermaye hareketleri de eklenmiş, bütçe açıkları ve cari açıklar arasındaki ilişki test edilmeye başlanmıştır. Bu yıllarda ve sonrasında çok sayıdaki araştırmacı farklı model ve yöntemler kullanarak ikiz açıklar arasındaki ilişkiyi analiz etmişlerdir. Ancak çalışma sonuçları konusunda bir görüş birliği sağlanamamıştır. Yani, bu konudaki deneysel analizler, herhangi bir uzlaşma sağlamada başarısız olmuştur. Kimi analizler gelişmekte olan ülkeleri analize katarken, kimileri gelişmiş ülkeleri seçmişlerdir. Bu ayırım da araştırma sonuçlarında farklı sonuçlar elde edilmiş olmasının diğer bir sebebi olmuştur (Günaydın, 2004:149).

Yapılan çalışmalar bütçe açıklarından cari açıklara doğru olan bir nedensellik ilişkisinin olduğu geleneksel Keynesyen teoriyi kabul ettiği gibi, nedenselliğin yönünün cari açıklardan bütçe açıklarına doğru olduğunu da ortaya koymuştur. Keynesyen teorinin kabul ettiği nedenselliğin yönünün bütçe açıklarından cari açıklara doğru olduğunu savunan görüşün tersine nedenselliğin yönünün cari açıklardan bütçe açıklarına doğru olduğunu savunan diğer bir sonuca da ulaşılmıştır. Varılan bir diğer sonuç da, Ricardocu Eşdeğerlik Hipotezini kabul eden bütçe açıkları ve cari açıklar arasında nedenselliğin olmadığı sonucu olmuştur. Yapılan çalışmalardan en önemli olanlarından bahsedilirse;

Darrat (1988), ABD ekonomisini 1960:1–1984:4 dönemini kapsayan üç aylık GSYİH'a oranlanmış reel verilerle, Granger nedensellik testi uygulayarak hipotezi sınamıştır. Analizinde parasal taban, reel üretim, enflasyon, emek maliyeti, döviz kuru, faiz oranı gibi değişkenleri de kullanmıştır. Çalışmasının sonucunda hem bütçe açıklarından cari açıklara hem de cari açıklardan bütçe açıklarına doğru bir nedensellik ilişkisi tespit etmiştir.

Enders ve Lee (1990), ABD ekonomisinin 1947:3 – 1987:1 dönemi için üçer aylık verilerle reel tüketim harcamaları, reel borçlar, reel faiz oranları, cari işlemler hesabı ve döviz kurları değişkenlerini içeren vektör otoregresyon (VAR) model kullanmışlardır. Model, bütçe açıklarının cari işlemler üzerinde bir etkisi olmadığını ileri süren hipotezi reddedememiştir.

Feldstein (1992), 1980 dönemi sonrası ABD ekonomisi için uyguladığı çalışmada bütçe açıkları ve cari açıkların her zaman birlikte açık vermediğini ortaya koymuştur. Gelişmekte olan ülkeler ile gelişmiş olan ülkelerde farklı sonuçlara

ulaşıldığını, yine kısa vadede ikiz açıklar hipotezinin varlığı doğrulanmamasına rağmen uzun vadede, teorinin varlığından söz edilebileceğini tespit etmiştir.

Türkiye’de bu konuda yapılan çalışmalar; Faik Bilgili ve Emre Bilgili (1998), Ahmet Zengin (2000), Kuştepelı (2001), Akbostancı ve Tunç (2002), Kutlar ve Şimşek (2001), Ata ve Yücel (2003), Utkulu (2004), Günaydın (2004), Ay, Karaçor, Mucuk, Erdoğan (2004), Aksu ve Başar (2005), Ünsal (2006), Timur (2006), Gök ve Altay, (2007), şeklindedir.

Faik Bilgili ve Emre Bilgili (1998) geleneksel teoriyi test etmek üzere Türkiye, Singapur ve ABD için 1975–93 dönemini kapsayan regresyon analizi yapmışlardır. Analiz sonunda her üç ülke için bütçe açıklarının cari işlem açıkları üzerinde bir etkiye sahip olmadığı böylece Ricardocu Denklik Hipotezinin desteklendiği görüşünü ortaya koymuşlardır.

Zengin (2000) çalışmasında, 1987–1999 dönemi üçer aylık verileri kullanarak makro ekonomik modelleme vektör otoregresif (VAR) modeli uygulamıştır. Bütçe açığı, dış ticaret açığı, faiz oranı milli gelir, para arzı, döviz kuru modelde kullanılan değişkenler olmuştur. Elde edilen bulgular Geleneksel Yaklaşımı destekler nitelikte olmuştur. Bütçe açıkları doğrudan cari işlem açıklarını etkilerken aynı zamanda dolaylı olarak da cari işlem açıklarının etkisi altında olduğunu ortaya koymuştur.

Kutlar ve Şimşek (2001) Türkiye’de ikiz açıklar hipotezini Geleneksel ve Ricardocu Eşdeğerlik hipotezi çerçevesinde analiz etmeye çalışmışlardır. 1984–2000 dönemine ait üçer aylık verileri kullanarak iki değişkenli modellerle çalışmalarını gerçekleştirmişlerdir. Ampirik uygulamalar sonucu bütçe açıkları ve cari açıklar arasında nedensellik ilişkisinin varlığı doğrulanmış, koentegrasyon analizi uzun dönemde ilişki olduğunu göstermiştir.

Kuştepelı (2001), 1975- 1995 dönemi için yıllık verilerle yaptığı çalışmasında Feldstein Zinciri’nin Türkiye ekonomisi için geçerliliğini eş-bütünleşme testleri ile sınamış, ancak teorinin doğruluğunu kanıtlar sonuçlara rastlamamıştır.

Akbostancı ve Tunç’un (2002) çalışmasında ise 1987–2001 dönemine ait veriler kullanılarak EMC (güç kalitesi ve harmonik analizi) ve koentegrasyon analizleri ile ikiz açıklar hipotezi Türkiye için test edilmiştir. Kısa dönem analizinde EMC kullanılmış ve kısa dönem için bütçe açıklarının cari açıkları kötüleştirdiği ortaya çıkmıştır. Koentegrasyon analizi ise uzun dönem için uygulanmış ve iki açık arasında bir nedensellik ilişkisi olduğunu doğrular bulgulara rastlanmıştır. Ancak nedenselliğin yönü konusunda bir sonuca rastlanmamıştır.

Ata ve Yücel (2003) 1975–2002 dönemine ait yıllık verileri kullanarak iki aşamalı Enger-Granger Nedensellik testini uygulamışlardır. Eş-bütünleşme analizi

göstermiştir ki, bütçe açıkları ile cari işlem açıkları arasında uzun dönemli bir ilişki vardır. Ayrıca, nedensellik analizinin sonuçlarına göre, birinci gecikmede bütçe açıklarından cari açıklara doğru, üçüncü ve yedinci gecikmede da cari açıklardan bütçe açıklarına doğru nedensellik bulunmuştur.

Utkulu (2004) da Türkiye’de 1950–2000 yılları arasında bütçe açıkları ve cari açıklar arasındaki uzun dönemli ilişkiyi durağanlık testi, eş-bütünleşme testi ve hata düzeltme modelini kullanarak araştırmıştır. Çalışılan veri seti zaman serisi olduğu için zaman serilerinin gerektirdiği testler yapılarak söz konusu dönemde bütçe açıkları ve dış ticaret açıkları arasındaki teorik bağın varlığı deneysel olarak da iki yönlü olduğu sonucuna varılmıştır.

Ay, Karaçor, Mucuk ve Erdoğan (2004) yaptıkları çalışmada, 1992–2003 aylık verilerinden hareketle bu hipotezlerden hangisinin geçerli olduğunu Granger nedensellik testi ve regresyon analizi yardımıyla sınımışlardır. Analiz sonuçları Türkiye’de ele alınan dönem itibarıyla iki açık arasında karşılıklı ilişki bulunduğu, dolayısıyla Keynesyen Görüşün geçerli olduğunu yansıtmaktadır.

Günaydın (2004), ikiz açıklar hipotezini Toda-Yamamoto testi çerçevesinde 1987- 2003 dönemini esas alarak Türkiye için test etmiştir. Ampirik çalışma sonucu bütçe açıkları ve cari açıklar arasında bir nedensellik ilişkisinin varlığını doğrular sonuçlara ulaşılma ile beraber nedenselliğin yönünün bütçe açıklarından cari açıklara doğru olduğu ortaya konulmuştur.

Aksu ve Başar (2005) 1989–2003 yılları için bütçe gelirlerinin giderlerine oranı, ithalatın ihracata oranı, reel efektif kur endeksi ve ABD dolarına uygulanan 1 ay vadeli döviz tevdiat hesabı faiz oranı değişkenlerini kullanarak uyguladıkları VAR analizi ve Granger nedensellik testi sonuçlarına göre hipotezin Türkiye için geçerliliğini ortaya koyan sonuçlara rastlamamışlardır.

Timur (2006), bütçe açıkları ve cari açıklar arasındaki ilişkiyi Granger nedensellik testi uygulayarak 1985–2003 dönemi için test etmiştir. Sonuçlar geleneksel yaklaşımı destekler nitelikte ortaya çıkmıştır.

Ünsal (2006) 1980–2004 dönemi verilerini kullanarak Granger nedensellik testi ve eş-bütünleşme analizi yapmıştır. Granger nedensellik testine göre, ödemeler bilançosu açıklarından kamu açıklarına doğru bir nedensellik ilişkisi ortaya konulurken, eş-bütünleşme analizi sonuçlarına göre de iki değişken arasında kısa ve uzun dönemde bir denge ilişkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Gök ve Altay, (2007), çalışmalarında 1988:1–2005:12 dönemi için bütçe açıkları ve cari açıklar arasındaki ilişkiyi zaman serisi yaklaşımı kullanarak makroekonomik değişkenler arasında uzun dönemli ilişkinin varlığını eş-bütünleşme

testleri ile sınımlardır. Makroekonomik değişkenler arasında meydana gelen dinamik geri beslemenin ve değişkenlerin birbirleri üzerine etkilerinin gözlenebilmesi amacıyla VAR yöntemi yardımıyla etki-tepki analizleri yapmışlardır. Çalışmanın sonucunda, İkiz Açıklar Hipotezi'nin söz konusu dönem için uzun dönemde geçerli olmadığı ancak, kısa dönem için geçerli olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bu güne kadar İkiz Açıklar Hipotezini test eden çalışmalarını vardıkları sonuçlara göre toparlarsak aşağıdaki ayrımı yapabiliriz.

3. İkiz Açıklar Hipotezinin Teorik Çerçevesi

İkiz Açıklar Hipotezi'nin teorik çerçevesi milli gelir üzerinden oluşmaktadır. Hipotezi daha iyi analiz etmek için milli gelir tanımlamasının dikkatli incelenmesi gerekir. Basit anlamda dışa kapalı bir ekonomide Keynes'in milli gelir (Y) modeli, tüketim (C), yatırım (I) ve kamu harcamaları (G) toplamından oluşur. Milli gelir için aşağıdaki eşitlik yazılabilir.

$$Y = C + I + G \quad (1)$$

Ancak, gayrisafı yurtiçi hâsıla (GSYİH), bir yıl içerisinde üretilen tüm mal ve hizmetlerin nihai değeridir. Üretilen mal ve hizmetler, ülke içerisinde ticarete konu olabildiği gibi ülke dışında da ticarete konu olurlar. Dolayısıyla teorik çerçevenin oluşumunda açık ekonomilerde milli gelirin oluşumu bizim için önemlidir. Bu nedenle dış âlem gelir ve giderlerini de modele dâhil etmek gerekir. Böylece milli gelir için öncelikle tüketim, yatırım, kamu harcamaları ve cari ihracat (X) toplamından oluşan aşağıdaki eşitlik yazılabilir.

$$Y = C + I + G + X \quad (2)$$

Söz konusu tüketim, yatırım, kamu harcamaları ülke sınırları içerisinde yapıldığı gibi ülke sınırları dışında da yapılır. Aynı zamanda ülke içerisindeki ekonomik faaliyetlere dışarıdan gelen harcama ve yatırımlar da konu olur. Bu nedenle milli gelir düzeyini belirlerken yabancı mal ve hizmet ithalini göz önünde bulundurup bu eşitlikten çıkarmak gerekir. Milli gelir aşağıdaki eşitlik haline dönüştürülür.

C^d , I^d , G^d iç ekonomiye konu olan tüketim, yatırım ve kamu harcamaları olmak üzere milli gelir bu değişkenlerle birlikte ihracat toplamından oluşur. Ancak yabancı mal ve hizmet ithali de düşünülürse, yabancı tüketim, yatırım ve kamu harcamalarını ($C^f + I^f + G^f$) milli gelirden çıkarmak gerekir.

$$Y = C^d + I^d + G^d + X \quad (3)$$

$$Y = (C - C^f) + (I - I^f) + (G - G^f) + X \quad (4)$$

$$Y = C + I + G + X - (C^f + I^f + G^f) \quad (5)$$

Yabancı mal ve hizmet ithalinin ihracattan çıkarılması sonucu cari işlemler bilançosuna (*current account*) ulaşılır.

$$CA = X - (C^f + I^f + G^f) \quad (6)$$

$$Y = C + I + G + CA \quad (7)$$

$C+I+G \rightarrow$ Yerel harcamalar

$CA \rightarrow$ Cari işlemler bilançosu (*current account*)

Dolayısıyla cari işlemler bilançosunun açık vermesi (ithalatın ihracattan fazla olması) toplam talebin azalmasına ve milli gelirin düşmesine sebep olur. Cari işlemler bilançosunun fazla vermesi (ihracatın ithalattan fazla olması) ise toplam talebin artması sonucunu doğurur ve milli gelir düzeyine katkı sağlar.

Öte yandan formül aşağıdaki şekle dönüştürüldüğünde, cari işlemler bilançosunun üretim düzeyi ve harcama düzeyi arasındaki farka eşit olduğu sonucu ortaya çıkar.

$$CA = X - M = Y - (C + I + G) \quad (8)$$

Üretim düzeyi harcama düzeyinden fazla iken cari işlemler bilançosu fazla, harcama düzeyi üretim düzeyinden fazla olursa, cari işlemler bilançosu açık verir.

Milli gelir analizine bir de tasarruflar cephesinden bakarsak bütçe açıklarının, cari açıklarla ilişkilendiğini görürüz. Bir başka deyişle, milli gelir dengede iken $I = S$ olacağından 1 nolu formülde I yerine S konarak, aşağıdaki milli gelir eşitliği elde edilir.

$$Y = C + S + G \quad (9)$$

Burada, tasarrufları çekersek,

$$S = Y - C - G \text{ olur.}$$

Eşitliğin sağ tarafına vergileri (T) ekleyip çıkardığımızda eşitliğin değeri değişmeyecektir.

$$S = Y - C - T + (T - G) \quad (10)$$

$$S = (Y - C - T) + (T - G)$$

$Y - C - T$ özel tasarrufları ifade etmektedir. Özel tasarruflar, hane halkının vergi sonrası eline geçen kullanılabilir gelirinin harcanmadığı kısmıdır.

$$S^p = Y - C - T \quad (11)$$

$T - G$ ise kamu tasarruflarını ifade etmektedir. Kamu tasarrufu, kamunun harcama yerine tuttuğu vergi gelirleridir.

$$S^g = T - G \quad (12)$$

Kamu ve özel tasarruf toplamı toplam tasarrufları oluşturur.

$$S = S^p + S^g \quad (13)$$

Bu ilişkiden yola çıkarak, cari işlemler bilançosu ile milli tasarruflar arasında bir ilişki ortaya çıkar. Daha önce ulaşılan $Y = C + I + G + CA$ eşitliğinden CA 'ı çekersek aşağıdaki eşitliğe ulaşılır.

$$CA = Y - (C + I + G) \quad (14)$$

Eşitlik aşağıdaki şekilde tekrar düzenlenirse yine daha önce ulaşılan $S = Y - C - G$ eşitliği karşımıza çıkar.

$$CA = (Y - C - G) - I \quad (15)$$

$$= S - I \quad (16)$$

Görüldüğü gibi, bu eşitlik cari açık ve tasarruflar arasındaki etkileşimi ortaya çıkarmaktadır.

$$\text{Cari hesap} = \text{Milli Tasarruf} - \text{Yatırım}$$

$$\text{Cari hesap} = \text{Net yabancı yatırım}$$

Buradan ithalatı ihracatından daha fazla olan bir ülkenin milli tasarrufunun yatırımlarına göre daha düşük olduğu görülebilir.

$$S = I + CA \text{ veya } CA = S - I$$

Bu eşitliklerden, cari işlemler açığının bir finansal sermaye akışını veya negatif net dış yatırımı ifade ettiği söylenebilir. Dolayısıyla, ülkeler yatırımları ya tasarruflarla, ya

da cari işlemler hesabı açığına eşit yabancı sermaye ile finanse edebilmektedirler. Tasarrufların yatırımlardan büyük olması durumunda ($S>I$), cari açık fazla verecek ($CA>0$) böylece, yatırımlar ve finansal sermaye dışarı akacaktır. Tersine ($S<I$) durumunda ise cari açık ortaya çıkacaktır.

Toplam tasarrufları, kamu ve özel tasarruf şeklinde ayırırsak, cari açık için $CA = S^p + S^g - I$ diyebiliriz. S^g yerine konulursa eşitlik yeniden düzenlenmiş olur.

$$S^g = T - G \text{ olduğundan,}$$

$$CA = S^p - T + G - I \quad (17)$$

$$= S^p - I + G - I$$

$$= S^p - I + BD \quad (18)$$

$BD \rightarrow$ Bütçe açığı (*budget deficit*)

$(S^p - I)$ özel tasarruf-yatırım farkını ifade ettiğine göre, bu ifade için de tasarruf açığı (SD) (*saving deficit*) denilebilir. Dolayısıyla eşitliğin son hali aşağıdaki gibi olur.

$$CA = SD + BD$$

Görüldüğü gibi, ikiz açıklar hipotezinin teorik çerçevesi içerisinde cari açıklar ile bütçe açıkları arasında bir ilişki vardır. Yüksek bir kamu açığı, özel tasarruf ve özel yatırımlar arasındaki fark sıfır iken, negatif ödemeler bilançosu dengesine yol açar (Krugman and Obstfeld, 2006).

4. İkiz Açıklar Hipotezine Yönelik Yaklaşımlar

Görüldüğü gibi, gerek bütçe açıklarına ve gerekse cari açıklara yönelik tartışmalar yeni değildir. Bu bağlamda bütçe açıkları ve cari açıklar arasındaki etkileşimden bahseden ikiz açıklar hipotezine yönelik farklı iki yaklaşım söz konusudur. Bunlardan *Geleneksel Yaklaşım* bütçe açıklarının cari açıklara neden olduğunu, *Ricardocu Eşdeğerlik Hipotezi* ise hipotezin geçersizliğini savunur. Bir de bu iki yaklaşıma ek olarak ikiz açıklar hipotezini ekonominin parasal boyutunu ele alarak farklı bir yöntemle açıklayan *Parasalcı Yaklaşımdan* söz edilebilir.

4.1. Geleneksel Yaklaşım (Mundell-Fleming Modeli Analizi)

Geleneksel Yaklaşım, bütçe açıkları ile cari açıklar arasında kuvvetli bir korelasyon olduğunu iddia etmektedir. İkiz açıklar hipotezi, Keynezyen Teoriye

dayanmakta olup bu yaklaşıma göre, söz konusu açıklar arasındaki bağ çok kuvvetlidir. Geleneksel yaklaşım bu iki parametre arasındaki etkileşim konusunda iki çıkarımda bulunmaktadır. İlki; bütçe açıkları ve cari açıklar arasındaki ilişkinin pozitif olduğu, diğeri ise; ilişkinin yönünün bütçe açıklarından cari açıklara doğru olduğudur (Alkswani, 2000: 4).

Geleneksel yaklaşım, Keynezyen IS-LM modeline dayalı olarak bütçe açıkları ve dış ticaret açıkları arasındaki pozitif ilişkiyi açıklamaktadır. Bütçe açığındaki artışlar, dış ticaret açığındaki bir artışa sebep olur hipotezi doğrudan Mundell-Fleming modelinden izlenebilir. Model makroekonomik denge için iç denge ile birlikte, dış dengenin de aynı anda sağlanmasını öngörmektedir. Mundell-Fleming modeli, Keynezyen IS-LM modeline sermaye hareketlerinde serbestlik varsayımı eklenerek geliştirilmiştir. Model, uluslar arası sermaye hareketlerinin serbest olması varsayımı altında farklı döviz kuru rejimlerinde, para ve maliye politikalarının sistematik bir şekilde analizini yaparak ekonomi literatürüne önemli katkı sağlamıştır (Günaydın, 2004:146).

Mal piyasasında dengeyi gösteren IS, para piyasasında dengeyi gösteren LM dışa kapalı bir ekonomi için denge şartı sağlarken, dışa açık bir ekonomide bunlara dış dengede dengeyi ifade eden BP (ödemeler bilançosu dengesi) de katılmalıdır ki; bu noktada Mundell-Fleming modeli önem kazanmaktadır. Mundell-Fleming modeli, dışa açık küçük bir ekonomide toplam arzın tam esnek olduğu, fiyatlar genel düzeyinin dengede olduğu, bugünkü döviz kuru ile gelecek döviz kuru beklentilerinin aynı olması nedeniyle sınırsız sermaye hareketliliğinin olduğu, kısa dönemli bir model üzerine kurulmuştur (Ünsal, 2007: 65). Sermayenin hareketliliği varsayımı ile faiz oranları esnek olmaktadır. Eğer sermaye yüksek derecede hareketli ise, reel faiz oranı mali uyarıcıya karşı esnek değildir. Çünkü yurtdışından gelen fonlar, mali açığın yarattığı iç tasarruflar üzerindeki sızıntıyı baskılar. Bu sermaye akışı, ya nominal döviz kuru üzerinden (esnek döviz kuru varsayımı altında), ya da fiyatlar genel düzeyinde yükselme aracılığı ile reel döviz kurları üzerinde artış yönünde baskı yaratır (Anoruo ve Ramchander, 1998: 490).

Her noktada yatırım tasarruf eşitliğinin sağlandığı ($I=S$) IS eğrisi mal piyasasında değişik faiz oranları ve reel milli gelir düzeyi bileşenlerini verir. IS eğrisinin negatif eğimli olması, faiz oranları yükseldikçe yatırım-tasarruf eşitliğinin sağlandığı gelir seviyesinin düşmesi anlamına gelmektedir. Çünkü tasarruflar milli gelirin ve faiz oranlarının bir fonksiyonudur ($S= f(Y,r)$) ve pozitif yönlü ilişki vardır, milli gelir ve faiz oranı arttıkça tasarruflar da artar. Yatırımlar ise, faiz oranlarının bir fonksiyonudur ($I= f(r)$) ve negatif yönlü bir ilişki vardır, faiz oranları yükseldikçe yatırımlar azalır.

Her noktada para arz ve talebinin eşitlendiği ($L=M$) LM eğrisi ise, farklı gelir seviyelerinde faiz hadleri vasıtasıyla para arz ve talebinin dengelendiği pozitif eğimli bir eğri olup para piyasasındaki dengeyi ifade eder. Eğrinin pozitif eğimli olması faiz oranları yükseldikçe para arz ve talebi eşitliğinin sağlandığı gelir seviyesinin artacağını gösterir. Bunun sebebi, para arzının para otoritelerince belirlenmesi söz konusu iken, para talebinin

faiz oranları ve milli gelir seviyesine göre belirlenmesidir ($L = f(Y, r)$). Milli gelir seviyesi yükseldikçe para talebi artacaktır, yani pozitif yönlü ilişki vardır. Faiz oranları yükseldikçe, para talebi azalacaktır, ters yönlü ilişki mevcuttur (Stiglitz, 1996: 331).

BP eğrisine gelince, veri döviz kuru ile ödemeler bilançosu dengesini sağlayan, faiz hadleri ve milli gelir düzeylerinin değişik bileşimlerini ifade etmektedir. Dış dengeyi ifade eden BP doğrusu pozitif eğimli olup, cari işlemler bilançosu ve sermaye bilançosu toplamından oluşmaktadır. Buna göre cari işlem bilançosu açığı sermaye bilançosu fazlası ile kapatılırsa ödemeler bilançosu dengededir. Bir başka deyişle, Ödemeler Bilançosu = Cari İşlemler Açığı + Sermaye Bilançosu Fazlası = 0 olması durumudur. Faiz oranları yükseldikçe, ülkeye daha büyük sermaye akışı olacağından ödemeler bilançosu daha yüksek bir milli gelir seviyesinde dengeye gelecektir. Bu doğrunun eğimi sermayenin faiz oranları farkına karşı duyarlılığına bağlıdır. Sermayenin faiz esnekliği yüksek olursa eğri yatıklaşır (Seyidoğlu, 2001: 510). Eğrinin sağı dış açığı, solu ise dış fazlayı ifade eder. Makroekonomik denge IS, LM ve BP parametrelerinin aynı anda dengeye gelmesiyle iç ve dış denge aynı anda sağlanması şeklinde gerçekleşir.

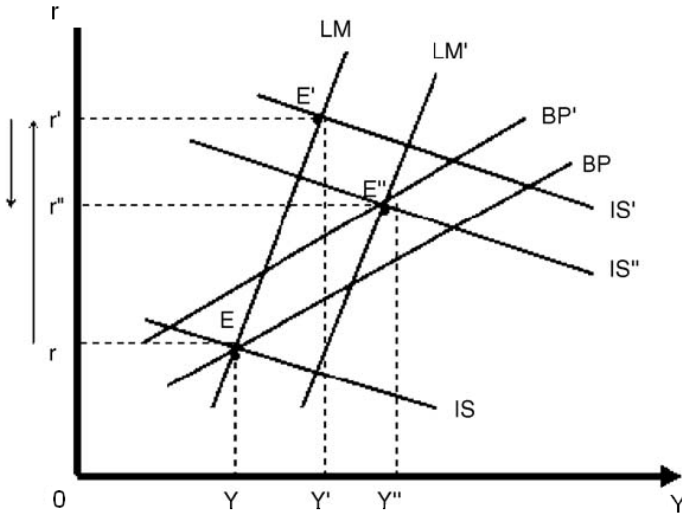
Mundell-Fleming Modelinde ekonomide meydana gelen parasal genişleme veya mali genişleme ekonominin iç ve dış dengesini etkilemektedir. Dolayısıyla analizin daha doğru tespiti için her iki durumun da incelenmesi gerekmektedir. Kapalı bir ekonomide para ve maliye politikalarının özel tüketim ve özel yatırım üzerindeki etkisi tamdır. Ancak açık ekonomilerde bu politikaların etkisi sermaye hareketliliğinin derecesine bağlıdır. Model açık ekonomi ve tam sermaye hareketliliği varsayımı altında incelendiğinden para ve maliye politikalarının farklı etkileri söz konusu olmaktadır (Peeters, 1999: 579). Modele göre para ve maliye politikalarının etkinliğini sağlayan en önemli faktör döviz kurlarıdır (Anoruo ve Ramchander, 1998: 489). Bu nedenle hem mali genişlemenin hem de parasal genişlemenin sabit ve esnek döviz kurları çerçevesinde ayrıca incelenmesi önem kazanmaktadır ki; aşağıdaki bölümde bu incelemeler verilmiştir.

4.1.1. Mali Genişlemenin İç ve Dış Dengeye Etkisi

Genişletici bir maliye politikasının uygulanması piyasada toplam talebin artması mal piyasası dengesi üzerinden iç denge ve sonrasında dış denge üzerinde değişme meydana getirecektir. Mali genişlemenin yol açtığı bütçe açığı, milli tasarruflar ve tüketimi etkileyerek, ithalat eğilimi çerçevesinde cari açığa sebep olmaktadır. Vergi oranlarının düşürülmesiyle ortaya çıkan bütçe açığı, faiz oranlarının yükselmesiyle milli tasarrufların azalmasına, harcanabilir gelirin artmasıyla da tüketim harcamalarının artmasına yol açmaktadır. Bu iki etkinin birleşmesiyle de cari açık ortaya çıkmaktadır. 1972–2003 dönemini kapsayan ABD ekonomisi için yapılan bir çalışmada, bütçe açığındaki her bir dolarlık artışın milli tasarruflar üzerinde 35 centlik azalışa (veya tüketim harcamalarında 35 centlik artışa), cari açığa ise 30 centlik açığa yol açtığı ispatlanmıştır (Bartolini and Lahiri, 2006: 2).

Analizimize mali genişlemenin esnek kur sistemi çerçevesinde incelenmesiyle başlanır ve Mundell-Fleming modeli grafik üzerinde analiz edilmeye çalışılırsa, mal piyasasında (IS), para piyasasında (LM) ve ödemeler bilançosunda aynı anda dengenin sağlandığı nokta E noktası olmaktadır. Şekil 1'de görüldüğü gibi, denge noktasındaki milli gelir düzeyi Y , faiz oranı da r 'dir.

Şekil: 1
Mundell-Fleming Analizi

Ülkenin E denge noktasında ve Y milli gelir düzeyinde tam istihdam milli gelir düzeyini yakalayamadığını ve bunun için genişletici maliye politikası uyguladığını varsayalım. Bu durumda IS eğrisi sağa kayarak IS' konumuna gelir. Yeni denge noktası E' olarak belirlenir ve yeni milli gelir seviyesi Y' olurken, faiz oranı r' seviyesine yükselir. Faiz oranlarındaki yükseliş nedeniyle, E' denge noktası BP eğrisinin yukarısında kalmakta yani net sermaye akışını fazla vermektedir. Bunun sonucunda reel para değer kazanmakta ve BP eğrisi BP' seviyesine geçmektedir. Yerli paranın değer kazanması cari işlemler dengesinin kötüleşmesine ve IS' eğrisinin IS'' seviyesine gerilemesine sebep olmaktadır. Yerli paranın değer kazanması aynı zamanda ithalatın ucuzlamasına ve ülke içinde fiyatlar genel seviyesinin düşmesine neden olur. Fiyatların düşmesi durumunda para arzı sabitken LM eğrisi sağa kayar ve LM' seviyesine yükselir.

Görüldüğü gibi nihai denge noktası IS'', LM' ve BP' bileşiminden oluşmaktadır. Bu denge noktasında, faiz oranı seviyesi r'' olurken, denge milli gelir seviyesi de Y'' olarak gerçekleşir. Genişletici maliye politikası uygulanması ilk aşamada, ülkenin para biriminin

reel olarak değer kazanmasına, dolayısıyla cari işlemler açığına ve sermaye akımlarına ve bütçe açıklarına neden olmaktadır (Salvatore, 2006: 706).

Sonuç olarak, bu durum bütçe açıkları ve cari açıklar arasındaki ilişkiyi açıklamaktadır. Esnek döviz kuru rejiminde, bütçe açığındaki bir artış toplam talepte bir artışa sebep olacak ve iç reel faiz oranları üzerinde yukarıya doğru bir baskı yapacaktır. Faiz oranlarının yükselmesi ile sermaye girişleri artacak ve böylece ülke parası değer kazanacaktır. Dolayısıyla ülke parası cinsinden ihracat pahalılaşacak ithalat ucuzlayacaktır ve cari işlemler bilançosunda bozulma meydana gelecektir. Görüldüğü gibi Mundell-Fleming modeli hem esnek hem de sabit döviz kuru rejimlerinde, farklı iletim mekanizmalarıyla ikiz açıklar hipotezini geleneksel yaklaşım çerçevesinde desteklemekte, bütçe açığının cari açığa yol açtığını ifade etmektedir (Günaydın, 2004: 146).

Bütçe açığı vererek mali genişlemenin gerçekleşmesi durumunda, bu açığın finansmanı para arzının artırılması rezervlerin kullanılması şeklinde gerçekleşebilir. Çünkü sabit döviz kuru altında, para arzının denetimi para otoritelerinin denetiminde değildir. Dolayısıyla, ülke için ya borçlanmaya gitmek veya rezervleri kullanmak şeklinde iki seçim söz konusu olacaktır. Borçlanmaya gitmek cari açıklar ve bütçe açıkları arasındaki pozitif ilişkiyi daha güçlendirir (Vyshnyak, 2000: 9). Çünkü sabit döviz kuru rejiminde, mali teşvik daha yüksek reel gelir veya fiyatlar meydana getirir ve bu cari açıkların daha fazla açık vermesi demek olur (Günaydın, 2004: 146). Sabit döviz kuru geçerli iken ülke rezervlerinin aşırı kullanılması ülkeler arasındaki ödemeler dengesinde krize yol açar. Döviz rezervlerinin bütçe açığını finanse etmek için kullanılması durumunda ulusal para değer kazanacaktır. Bu durumda ulusal paranın devalüasyonu kaçınılmaz olacak ve sermaye kaçışları gerçekleşecek böylece, ödemeler dengesi krizi baş gösterecektir (Vyshnyak, 2000: 9).

Geleneksel yaklaşımda, yüksek bütçe açıklarının cari açık üzerindeki etkisi, mal piyasası (reel döviz kuru yolu ile) ve sermaye hesabı (reel faiz oranı yolu ile) üzerinden iletilir (Papadogonas ve Stouraras 2006: 596). Diğer bir ifade ile mali genişleme sonucu oluşan bütçe açıklarının dış ticaret açıkları üzerinde doğrudan ve dolaylı olmak üzere iki tür etkisi söz konusudur (Timur, 2005: 47).

i. Doğrudan etki (Keynesyen gelir harcama yaklaşımı)

Keynesyen Gelir Harcama Yaklaşımına göre, kamu harcamalarının artırılması, ya da vergilerin azaltılmasıyla kamu bütçe açıklarında bir artışın ortaya çıkması sonucu milli gelir uyarılacaktır. Uyarılan milli gelir sonucu ithalat oranında artış meydana gelecek ve cari açık ortaya çıkacaktır (Gök ve Altay, 2007: 188).

Kamu harcamalarında bir artış, veya vergilerde azalma yolu ile genişletici maliye politikasının doğrudan etkisi üretim ve tüketim üzerinde pozitif etkide bulunarak

ulusal geliri arttırması ve böylece marjinal ithalat eğilimine bağlı olarak ithalatı arttırması söz konusu olur. İhracatta bir değişme yaşanmadığı varsayımıyla, bu durumda dış ticaretteki açık ulusal tasarruftaki düşüğe denk bir açık olacaktır. Bunun yanı sıra, faiz oranlarındaki yükselme, özel yatırımları ve özel tüketim harcamalarını olumsuz etkileyerek dışlama etkisine yol açacaktır. Bu durum yatırım-tasarruf eşitsizliğine sebep olur (Timur, 2005: 48).

ii. Dolaylı etki (Feldstein zinciri)

Genişletici maliye politikası, döviz kurunda meydana gelen değişmeler yolu ile dış ticaret açığı üzerinde dolaylı etkiye sahiptir. Feldstein Zinciri'ne göre, kamunun bütçe açığı vermesi sonucu yerel faiz oranlarında yükselme olacak, faiz oranlarının yükselmesi ise, ülke içi yatırımı cazip hale getirerek ulusal paraya olan talebi ve dolayısıyla ulusal paranın değerini arttıracaktır (Gök ve Altay, 2007: 188). Bu durumda ithal edilen mallar ucuzlarken, ihraç edilen mallar pahalılaşmaktadır. Bu da ithalatın artmasına, ihracatın azalmasına yol açmakta ve cari işlemler bilançosu açık vermektedir. Dolayısıyla geleneksel yaklaşıma göre cari açıkların sebebi bütçe açıklarıdır.

Feldstein zincirine göre işleyen bütçe açığı, cari açık arasındaki teorik ilişki sermaye hareketlerinin serbesti derecesine bağlıdır. Faiz oranlarının yükselmesi, yurtiçine akan sermaye girişlerini hızlandıracaktır. Ancak sermaye hareketliliği ne kadar yüksekse kısa vadeli sermaye girişi artacak ve ulusal paraya talep o kadar artmış olacaktır (Marinheiro, 2006: 8).

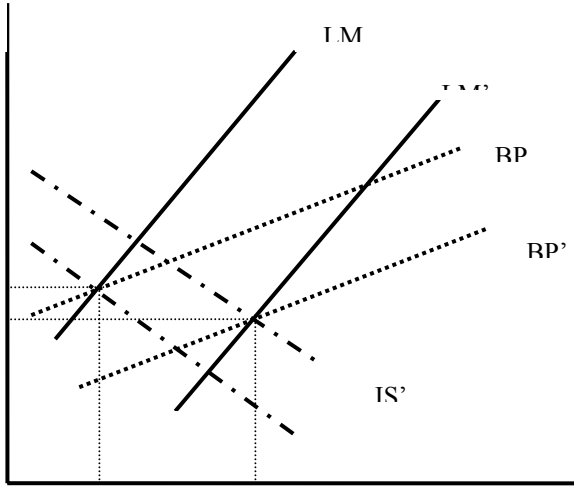
4.1.2. Parasal Genişlemenin İç ve Dış Dengeye Etkisi

Mundell-Fleming modeli farklı döviz kurlarında ekonomi politikalarının sistematik bir analizi olması nedeniyle, hem para hem de maliye politikaları çerçevesinde incelenmelidir. Yukarıda genişletici maliye politikası sonucu bütçe açıkları ve cari açıkların nasıl etkilendiği analiz edildikten sonra aynı analizin genişletici para politikası sonucu bütçe açıkları ve cari açıkları etkileme şekline bakmakta fayda vardır. Şekil 2'de de görüldüğü gibi IS, LM, ve BP dengesinin sağlandığı E noktası başlangıçtaki denge noktasıdır.

Bu durumda, esnek döviz kuru varsayımı altında ekonomide genişletici para politikası uygulandığını varsayalım. LM eğrisi bu durumda LM' eğrisine dönüşecektir. Parasal genişlemenin arttırdığı piyasadaki para miktarı, döviz kurlarının yükselmesini, nominal gelir düzeyinin yükselmesini, ihracatın artarak, ithalatın azalmasını ve böylece cari işlemler bilançosunun iyileşmesini sağlar. Artan gelir IS eğrisinin IS' seviyesine kaymasına, yükselen döviz kurları ise; BP'nin BP' eğrisine dönüşmesine yol açar. Fiyatlar genel seviyesinin değişmeyeceği varsayımı altında, para arzında meydana gelen artış faiz oranlarını düşürür ve nitekim r' seviyesine iner. Düşük faiz oranlarının etkisiyle yurtdışına

sermaye kaçıışı söz konusu olur. Bu da dövize olan talebi arttıracığından dolayı döviz kurları yükselir.

Şekil: 2
Parasal Genişleme Analizi

Sabit döviz kurunun geçerli olması durumunda döviz kurlarının parasal genişlemeden etkilenmesi söz konusu olmayacaktır. Para otoritesi döviz kurlarını sabitlemek için rezervlerini kullanarak piyasadaki para arzını daraltacaktır. Dolayısıyla Mundell-Fleming modeline göre sabit kur rejimi geçerli iken parasal genişleme olması durumunda, bütçe açıkları ve cari açıklar arasında bir etkileşim meydana gelmemektedir (Benigno, 2007: 6–8).

4.2. Ricardocu Eşdeğerlik Hipotezi

Baro (1989) tarafından öne sürülen ikiz açıklar hipotezine karşı görüş, Ricardocu Eşdeğerlik Hipotezidir ki, bu hipotez cari açık ve bütçe açıkları arasındaki ilişkiyi reddetmektedir. Hipoteze göre, dış ticaret dengesi faiz oranları ve yatırım miktarı bütçe açığındaki değişimlerden etkilenmemektedir. Bu yaklaşım hane halkının davranışları üzerine yoğunlaşmaktadır. Baro'ya göre, devlet kamu harcamalarını arttırırken vergileri arttırmazsa bütçe açığı meydana gelecektir. Bütçe açığı, açık borçlanma ile

finanse edilirse bu durumda bireyler, borç anapara ve faiz ödemeleri sırasında vergilerin zorunlu olarak arttırılacağını bilirler.

Ricardocu Eşdeğerlik Hipotezinin bazı varsayımları söz konusudur (Bilgili ve Bilgili, 1998: 9):

- Sermaye piyasası tam rekabettedir;
- Tüketicilerin likidite kısıtı yoktur;
- Herkesten götürü usulü vergi alınmaktadır; vergilerin bozucu etkisi yoktur;
- Nesiller arası transferler söz konusudur;
- Devletin geleceğe yönelik maliye politikası tam olarak belirgindir;
- Bireyler rasyonel düşünmektedirler.

Ricardocu eşdeğerlik hipotezini destekleyen çalışmaların çoğunda, devletin vergileme zamanlarını değiştirme yetkisini elinde bulundurması sebebiyle, cari açığı etkileme kabiliyetinin olduğu ifade edilmektedir (Normandin, 1999: 173). Hipoteze göre, vergilerde yapılacak bir indirim yoluyla oluşacak bütçe açığı, cari işlemler bilançosunu etkilemeyecektir. Sabit kamu harcamaları ve borçlanmada herhangi bir kısıtlamaya gidilmediği varsayımı altında, uygulanacak bir vergi indirimi, ileride bir vergi artırımını ile giderileceğinden cari vergilerdeki azalma planlanan tasarruf düzeyinde bir etkiye sahip olmayacaktır (Utkulu, 2003: 48). Çünkü bütçe açıkları ulusal tasarruf düzeyi ile ilişkisizdir; özel tasarruflardaki artışlar bütçe açıklarını dengeleyerek etkisiz hale getirir. Dolayısıyla bütçe açıklarının ekonomi üzerinde herhangi bir etkisi oluşmayacaktır (Şimşek, 2005: 2).

Kamu otoritesinin, bütçe açığını borçlanma yoluyla kapatması durumunda ileride bu borcu geri ödeyebilmek için vergileri, vergi borcu ve faizi kadar arttıracaktır. Rasyonel düşünen bireyler, vergilerin azalması sonucu harcanabilir gelirlerindeki artışı tüketime değil, tasarrufa ayıracaklardır. Böylece Ricardocu Eşdeğerlik Hipotezine göre, kamunun genişletici maliye politikası izleyerek bütçe açığı vermesi, geleneksel yaklaşımdan farklı olarak bireylerin tüketim davranışlarını değiştirmemektedir (Gök ve Altay, 2007: 189). Rasyonel düşünen bireyler, alınan borçların ertelenen vergiler olduğunu bildikleri için, uzun dönemde, hükümetin toplam harcamaları toplam gelirlerine eşit olacaktır. Çünkü bütçe açıklarını finanse etmek için başvuru olan iç borçlanma, toplam tasarruf/toplam refah düzeyini etkilememektedir. Bu sebeple bütçe açıkları faiz oranları, para talebi, yatırım harcamaları, cari açık gibi herhangi bir makroekonomik değişken üzerinde etkili değildir (Akbostancı ve Tunç, 2002: 3).

Hükümet, bütçe açığını kapatmak için tahvil çıkarırsa, bu tahviller devlet tarafından vergilendirilen hane halkları için bir yükümlülük ortaya çıkarır. Varlıklar ve

yükümlülükler birbirini dengelerse, hane halkları harcanabilir gelirlerinde bir artış hissetmeyecek ve harcamalarını değiştirmeyeceklerdir. Toplam harcamayı etkilemeyen vergi indirimleri de, tasarruflar üzerinde bir etkiye sahip olmayacağı için, bütçe açıklarının tüketimle birlikte tasarrufları da etkilemesi söz konusu olmaz. Bütçe açığındaki değişme, tasarruflardaki değişme ile dengelenir. Sonuç olarak, faiz oranları istikrarlı olmaya devam eder. IS-LM modelinde, bütçe açıklarının artışı IS ve LM eğrilerini hareket ettirmez. Bu da tasarruf, tüketim, yatırım ve faiz oranlarının değişmeyeceği anlamına gelir (Vamvukas, 1998: 376).

Günümüzde açıkların geçici ve sürekli olması durumuna göre, farklı etkilerin olduğu kabul edilmektedir. Geçici bütçe açıklarının finansmanında devlet borçlarının kullanılması, bireylerin servetlerini ve toplam talebi arttırıcı bir etki meydana getirmektedir. Bu durumda bütçe açıkları ortadan kalksa bile, toplam talep gerilemeyecektir. Bu sebeple, bir ekonomide toplam talebin yetersiz olması durumunda, en uygun bütçe politikası vergi indirimleri olacaktır. Bütçe açıklarının sürekli olması durumunda ise, ekonomik büyümenin artması önem kazanmaktadır (Şimşek, 2007: 55).

4.3. Parasalcı Yaklaşım

Parasalcı yaklaşım Geleneksel Yaklaşımında olduğu gibi bütçe açıkları ve cari açıklar arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğunu ve ilişkinin yönünün bütçe açıklarından cari açıklara doğru olduğunu ileri sürmektedir. Sadece farklı olarak ekonominin parasal boyutunu ele almaktadır. Ödemeler bilançosunda meydana gelen bir bozulma, para arzı ile para talebi dengesizliğinden kaynaklanmaktadır. Ödemeler bilançosunda meydana gelen bu bozulmalar ise kendiliğinden giderilebilir.

Parasalcı yaklaşıma göre, parasal denge ile ödemeler bilançosu dengesi para arz ve talebine göre şekillenir. Para talebi sabitken para arzındaki bir artış, piyasadaki para miktarını ve harcamaları arttıracak, artan harcamalar ithalatı arttırarak, ihracatı azaltacak ve dış açığa neden olacaktır. Bu durumda Merkez Bankası, dış açığı azaltmak için rezervlerini kullanacaktır. Resmi rezervlerdeki azalma, parasal tabanı daraltacaktır. Bu durumda yabancı menkul kıymetlere ve mallara talep azalacak ve böylece ödemeler dengesi sağlanacaktır.

Para arzının daralması durumunda ise, mekanizma tersine işleyecek ve dış fazla oluşacaktır. Dış fazlayla birlikte resmi rezervler hesabı fazla verir ve döviz kurları düşer. Bu kez Merkez Bankası piyasadaki yerli para miktarını arttırmak için piyasadan döviz satın alır. Artan para miktarına paralel olarak yurtdışı menkul kıymetlere talep artar ve dış fazla eritilmiş olur. Parasalcı yaklaşımda görüldüğü gibi bütçe açıkları ve cari açıklar arasında bir ilişki kurulurken temel alınan parametre net dış varlıklardır (Ünsal, 2007: 77–78).

5. Sonuç

Bütçe açıkları ve cari açıklar arasında bir ilişki olduğunu ileri süren İkiz açıklar hipotezinin konu alındığı bu çalışmada, bu değişkenler arasındaki ilişki teorik çerçevede incelenmiş, bu konudaki farklı yaklaşımlardan bahsedilmiştir. İkiz açıklar hipotezi ile ilgili yapılan çalışmalarda, bir görüş birliği söz konusu değildir. Hem teorinin varlığını kabul eden Geleneksel Yaklaşımı destekleyen çalışmalara, hem de cari açık ve bütçe açığı arasında bir ilişki olmadığını ileri süren Ricardocu Eşdeğerlik Hipotezini destekleyen çalışmalara rastlamak mümkündür. Ayrıca Parasalcı Yaklaşım da bu konu ile ilgili çalışmalarda yer almaktadır.

Geleneksel Yaklaşım, bütçe açıkları ile cari açıklar arasında kuvvetli bir korelasyon olduğunu iddia etmektedir. Mundell-Fleming Analizine dayanan Geleneksel yaklaşım bu iki parametre arasındaki etkileşim konusunda iki çıkarımda bulunur. İlki; bütçe açıkları ve cari açıklar arasındaki ilişkinin pozitif olduğu, diğeri ise; ilişkinin yönünün bütçe açıklarından cari açıklara doğru olduğudur.

Etkileşim mekanizması, bütçe açığındaki bir artışın toplam talepte bir artışa sebep olması ve iç reel faiz oranları üzerinde yukarıya doğru bir baskı yapması ile başlamaktadır. Faiz oranlarının yükselmesi ile sermaye girişleri artmakta ve böylece ülke parası değer kazanmaktadır. Dolayısıyla ülke parası cinsinden ihracat pahalılaşmakta ithalat ucuzlamakta ve cari işlemler bilançosunda bozulma meydana gelmektedir.

Parasalcı yaklaşım Geleneksel Yaklaşımında olduğu gibi bütçe açıkları ve cari açıklar arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğunu ve ilişkinin yönünün Geleneksel Yaklaşımında kabul edildiği gibi, bütçe açıklarından cari açıklara doğru olduğunu ileri sürmektedir. Sadece farklı olarak ekonominin parasal boyutunu ele almaktadır.

Ricardocu Eşdeğerlik Hipotezi, dış ticaret dengesi, faiz oranları ve yatırım miktarının bütçe açığındaki değişimlerden etkilenmediğini ileri sürmektedir. Hane halkının davranışları üzerine yoğunlaşan bu yaklaşıma göre, devlet kamu harcamalarını arttırırken vergileri arttırmazsa bütçe açığı meydana gelecektir. Bütçe açığı, açık borçlanma ile finanse edilirse bu durumda bireyler, borç anapara ve faiz ödemeleri sırasında vergilerin zorunlu olarak arttırılacağını bilmektedirler.

Bu konudaki farklı yaklaşımlar olmakla birlikte teorinin varlığı söz konusu iken ülkelerin uygulayacağı ekonomi politikaları tercihi önem kazanmaktadır. Bu sebeple teorinin ülke ekonomileri için geçerli olup olmadığı her ülke için test edilmeli bu sonuca göre ekonomi politikaları belirlenmelidir.

Kaynakça

- Akbostancı, E. ve G.İ. Tunç (2002), “Turkish Twin Deficit: An Error Correction Model of Trade Balance”, Middle East Technical Universty, *ERC working papers*, 1–17.
- Aksoy, Ş. (1993), *Kamu Bütçesi*, Filiz Kitabevi, İstanbul.
- Aksu, H ve S. Başar (2005), “İkiz Açıklar Hipotezi’nin Türkiye Açısından Araştırılması”, *İktisat, İşletme ve Finansa Dergisi*, (20), 109–114.
- Alkswani, A.M. (2000), “Twin Deficit Phenomenon in Petroleum Economy: Evidence from Saudi Arabia”, *Seventh Annual Conference, Economic Research Forum*, Amman.
- Anoruo, E. and S. Ramchander (1998), “Current Account and Fiscal Deficit: Evidence from Five Developing Economies of Asia”, *Journal of Asian Economics*, 9 (3), 487–501.
- Ata, A. Y. ve F. Yücel (2003), “Eş-Bütünleşme ve Nedensellik Testleri Altında İkiz Açıklar Hipotezi: Türkiye Uygulaması”, *Çukurova Enstitüsü Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12 (12).
- Ay, A., Z. Karaçor, M. Mucuk, S. Erdoğan (2004), “Bütçe Açığı - Cari İşlemler Açığı Arasındaki İlişki: Türkiye Örneği (1992-2003)”, *Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. (12), 75–82.
- Bartolini, L. and A. Lahiri (2006), “Twin Deficits, Twenty Years Later. Fedaral Reserve Bank of New York”, *Current Issues in Economic and Finance*, 12 (7), 5–11.
- Baro, R.J. (1989), “The Ricardian Approach to Budget Deficits”, *Journal of Economic Perspectives*, 3 (2), 37–54.
- Benigno, G. (2007), *Elasticity Approach To The Balance Of Payment: Mundell-Fleming Model. London School of Economics, Political Science, İnternational Economics*. <<http://econ.lse.ac.uk/staff/gbenigno/own/Lecture6.pdf>>, 27.08.2007.
- Bilgili, E. ve F. Bilgili (1998), “Bütçe Açıklarının Cari İşlem Dengesi Üzerindeki Etkileri: Teori ve Uygulama”, *İşletme-Finans Dergisi*, (146), 4–16.
- Darrat, D.A. (1988), “Have Large Budget Deficit Couused Rising Trade Deficit?”, *Southern Economic Journal*, (54), 879–887.
- Enders, W. and B.S. Lee (1990), “Current Account and Budget Deficits: Twins or Distant Cousins”, *Review of Economics and Statistics*, 72 (3), 373–381.
- Feldstein, M. (1992), “The Budget Deficit and Trade Deficit Aren’t Really Twins”, National Bureau of Economic Research, *NBER Working Papers Series*, 1050 Massachusetts Avenue Cambrige.
- Gök, B. ve O. Altay (2007), “Türkiye’de İkiz Açıklar Hipotezi 1989–2005”, *TİSK Akademi Dergisi*, 13 (2), 186–196.

- Günaydın, İ. (2004), “Bütçe ve Ticaret Açıkları Arasındaki İlişki: Türkiye Uygulaması”, *Ekonomik Yaklaşım Dergisi*, 15 (52–53), 143–159.
- Klein, L. R (2006), “Issues Posed by Chronic US deficit”, *Journal of Policy Modeling*, (28), 673–677.
- Krugman, P.R. and M. Obsfeld (2006), *International Economics*, <http://elsa.berkeley.edu/~obstfeld/182_sp06/chapter12.pdf>, 10.02.2007.
- Kuştepelı, Y.R. (2001), “An Emprical Investigation of the Feldstein Chain for Turkey”, *Dokuz Eylül Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 2 (1).
- Kutlar, A. ve M. Şimşek (2001), “Türkiye’de Bütçe Açıklarının Dış Ticaret Açıklarına Etkileri, Ekonometrik Bir Yaklaşım: 1984–2000”, *Dokuz Eylül Üniversitesi, İİBF Dergisi*, 16 (1), 1–13.
- Marinheiro, C.F. (2006), “Ricardian Equivalence, Twin Deficits, and the Feldstein-Horioka puzzle in Egypt”, *Grupo de Estudos Monetários e Financeiros*, Faculty of Economics University of Coimbra, Portugal.
- Normandin, M. (1999), “Budget deficit persistence and the twin deficits hypothesis”, *Journal of International Economics*, Department of Economics and Center for Research on Economic Fluctuations and Employment, Université’du Que’bec a’Montre’al, Canada, (49), 171–193.
- Özen, A. (2002), “Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkelerde Bütçe Açığının Gelişimi”, *Maliye Dergisi*, (141) Eylül-Aralık.
- Utkulu U. (2003), “Türkiye’de Bütçe Açıkları ve Dış Ticaret Açıkları Gerçekten İkiz mi? Koentegrasyon ve Nedensellik Bulguları”, *D.E.Ü. İİBF Dergisi*, 1 (18), 45–61.
- Papadogonas, T. & Y. Stourmaras (2006), “Twin Deficit and Financial Integration in EU Member-States”, *Journal of Policy Modelling*, (28), 595–602.
- Peeters, M. (1999), “The Public-Private Saving Mirror and Causality Relations Among Private Saving, Invesment, and (twin) Deficit: A Full Modeling Approach”, Econometric Research and Special Studies Department, *Journal of Policy Modeling*, De Nederlandsche Bank, Amstersam, 21 (5) 579–605.
- Salvatore, D. (2006), “Twin Deficits in the G–7 countries and global structural imbalances”, *Journal of Policy Modelling*, (28), 701–712.
- Seyidoğlu, H. (2001), *Ulusarası İktisat*, 14. baskı, Birsen Yayınevi, İstanbul.
- Stiglitz, J.E. (1996), *Principles Of Makroekonomics*, Second edition, Norton&Company, New York & London.
- Şimşek, M. (2005), “Türkiye’deki Bütçe Açıklarının Ulusal Tasarruflara Etkileri”, *Cumhuriyet Üniversitesi İİBF Dergisi*, 6 (2).
- Şimşek, S. (2007), “Bütçe Açığı ve Türkiye’de Bütçe Açığının Finansmanı”, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, S.B.E., Eskişehir.

- Timur, Y. (2005), “Cari İşlemler ve Bütçe Açığı Arasındaki Nedensellik İlişkisi: Teori ve Uygulama”, *Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*, Erciyes Üniversitesi, S.B.E., Kayseri.
- Ünsal, H. (2006), “Kamu Açıkları İle Ödemeler Bilançosu Açıkları Arasındaki Etkileşim: 1980 Sonrası Türkiye Örneği”, *Basılmamış Doktora Tezi*, Gazi Üniversitesi S.B.E., Ankara.
- Vamvukas, G.A. (1998), “The relationship Between Budget Deficit and Money Demand: Evidence From Small Economy”, *Applied Economics*, (30), 376.
- Vyshnyak, O. (2000), *Twin Deficit Hypothesis: The Case of Ukraine*, <<http://eerc.kiev.ua/research/matheses/2000/pdf/Vyshnyak.pdf>>, 1–45, 28.08.2007.
- Zengin, A. (2000), “İkiz Açıklar Hipotezi (Türkiye Uygulaması)”, *Gazi Üniversitesi Ekonomik Yaklaşım Dergisi*, 11 (39), 37–67.